Україні час формувати нову політику щодо Китаю

В найближчій перспективі політика Китаю на користь України не зміниться. Києву необхідно переходити до прагматизму нового світопорядку.

Рік повномасштабної війни поглибив стагнацію українсько-китайських відносин, хоч у публічній сфері офіційний Київ неухильно намагався дезавуювати негативну динаміку. Однак заперечувати розбіжності між Україною та КНР в оцінці стратегічної ситуації стає дедалі складніше. Особливо коли ці зусилля нівелює інша сторона. Наприклад, напередодні візиту президента Володимира Зеленського до Брюсселя посол Китаю в ЄС Фу Конг поставив під сумнів заклики Заходу допомогти Україні досягти «повної перемоги» у війні та закликав відмовитись від поставок зброї і «зайняти місце за столом переговорів».

Саме тому доволі знаковою є заява заступника глави МЗС України Андрія Мельника стосовно того, що відносини Києва та Пекіна перебувають у стадії переосмислення і Україні час подбати про нову зовнішньополітичну стратегію. Схожі думки, які узгоджуються з позицією значної частини українського експертного середовища, почали висловлюватися на різних щаблях влади. Політика керівництва КНР в питанні російсько-української війни не відповідає статусу «стратегічного партнерства», який закріплено в договірно-правовій базі та «Стратегії зовнішньополітичної діяльності України», що була затверджена президентом в серпні 2021 року. Також доводиться констатувати відсутність передумов для суттєвих змін китайських зовнішньополітичних стратегій на користь України в осяжному майбутньому.

Політика керівництва КНР в питанні російсько-української війни не відповідає статусу «стратегічного партнерства»

Наразі Офіс президента, схоже, не готовий до різких кроків на треку відносин з КНР. Так, керівник Офісу президента Андрій Єрмак в ході онлайн-виступу на Всесвітньому економічному форумі у Давосі

заявив: «Ми сподівалися та сподіваємося, що ця ситуація зміниться (позиція Китаю щодо війни. – *В.С.*)... І передусім ми бачимо цю можливість через формулу миру, запропоновану президентом Зеленським». Певно, в умовах глобальної політико-дипломатичної війни, одним з фронтів якої стала Україна, було би невдячною справою давати категоричні оцінки позиції керівництва держави, адже під наївною, на перший погляд, вірою у можливість залучити Пекін до підтримки формули миру може приховуватись цілком раціональний розрахунок втримати Китай від зближення з росією.

Слід констатувати: з перших днів повномасштабної війни Київ не полишає спроб зрушити «забронзовілу» китайську дипломатію з позицій «формального нейтралітету». Втім, після 24 лютого до свого активу Україна може записати лише дві телефонні розмови та зустріч міністрів закордонних справ України і Китаю на полях Генасамблеї ООН. Голова КНР Сі Цзіньпін утримується від прямого діалогу з Володимиром Зеленським після широкомасштабного вторгнення, а остання і єдина на даний час телефонна розмова між Зеленським та Сі відбулась в липні 2021 року.

Варто зауважити, що українська сторона не є цілком послідовною в питанні налагодження зв'язків з КНР. Нагадаю, що Україна вже майже два роки не має посла в Пекіні, а представлена тимчасовим повіреним. Зволікання з призначенням посланця (навіть з урахуванням жорстких заходів карантину в Китаї) – доволі промовистий аргумент в арсеналі тих, хто заявляє, що українська влада несе власну частку відповідальності за ерозію двосторонніх відносин. Як би там не було, наразі ми перебуваємо в тій точці координат, коли призначення посла не підвищить інтерес Китаю до України.

Ключовим напрямком політики Пекіна в питанні російсько-української війни залишатиметься ідеологічна конфронтація із Заходом

Пекін обрав диспозицію в перші дні широкомасштабної війни і, вочевидь, має намір неухильно дотримуватися «генеральної лінії» на тривалій дистанції. Події в Україні Китай розглядає через оптику можливостей витіснення США з регіону Південно-Східної Азії внаслідок зростання концентрації військово-економічних зусиль в Східній Європі. Китайські еліти сподіваються, що обрана стратегія приведе їх до «Ґраалю» китайського національного проєкту XXI століття – володіння Тайванем.

Внутрішньополітичні трансформації Китаю – не менш важливий фактор, який спричиняє ерозію українсько-китайських відносин на політико-дипломатичному рівні. Попри закритість китайської системи, світові оглядачі єдині в своїй оцінці: після доленосної для політики КНР події – XX з'їзду Компартії Китаю (КПК) – на вищих поверхах китайської партійної ієрархії залишились лише цілковито лояльні Сі люди.

Політичний стиль правління Сі, зокрема в контексті викорінення корупції, спирається на повернення ролі ідеології в різні сфери життя. Таким чином, зовнішня політика Китаю, щонайменше протягом наступного десятилітня (період перебування Сі при владі), буде підпорядкована ідеологічним установкам. На тлі розгортання китайсько-американської стратегічної конкуренції та загострення проблематики Тайваню нас очікує продовження так званої дипломатії вовків, що передбачає сек'юритизацію зовнішньої політики Китаю.

В цих умовах ключовим напрямком політики Пекіна в питанні російсько-української війни залишатиметься ідеологічна конфронтація із Заходом. КНР системно посилюватиме градус антизахідної риторики, причому тема війни в Україні уже надійно вмонтована в ідеологічне поле протистояння. В ньому Україні відводиться незавидна роль «маріонетки» США, а війна зображується спробою США обмежити геополітичні позиції рф.

Паралельно розгортатиметься поступове втягування в тенета залежності від Китаю знесиленої санкціями та затяжною воєнною кампанією росії

Паралельно розгортатиметься поступове втягування в тенета залежності від Китаю знесиленої санкціями та затяжною воєнною кампанією росії. При цьому Пекін не бажає послаблювати власні позиції через потрапляння китайських компаній під дію вторинних санкцій Заходу. Тому допомога Москві буде лімітована, однак буде достатньою для «підтримування штанів» російської оборонки.

Водночас інтерес КНР полягає у збереженні локального характеру війни. Якщо криза виплеснеться за межі України, ризики стагнації світової економіки суттєво зростуть, що загострить хронічні захворювання китайської економіки.

Включення Кремля в орбіту Пекіна відбувається через політику «пряника», і в першу чергу – економічного допінгу. Китай значно поглибив економічні зв'язки та наростив закупівлі енергоносіїв в

Росії, триває робота з будівництва нових газопроводів з рф.

Не менш важливий напрямок – дипломатія. Сі не відмовився від особистих зустрічей з Путіним, хоча динаміка контактів помітно знизилась і навряд чи відповідала очікуванням Кремля. Але в рамках дипломатичної координації з Москвою Пекін виступив проти виключення росії з G20 та Ради з прав людини в ООН, забезпечивши їй підтримку на голосуваннях в Радбезі ООН.

Найближчим часом нас очікує чимало спекулятивних публікацій та версій стосовно активізації російсько-китайського «союзництва», оскільки на 20 лютого намічено візит голови канцелярії комісії із закордонних справ ЦК КПК Ван І до Москви з метою підготовки візиту китайського лідера до Росії. Військово-технологічна підтримка рф – особливо чутлива сфера для України. Ймовірно, Пекін не обмежиться лише демонстративними кроками в рамках військового співробітництва, такими як участь китайських військовослужбовців в спільних військових навчаннях (наприклад, «Схід – 2022»). Так, нещодавно в західній пресі з'явились повідомлення про поставки до росії з Китаю компонентів, обладнання та технологій військового призначення. Не виключено, що для приховування такої співпраці буде залучено enfant terrible Пекіна і Москви – північнокорейський режим. Але масових поставок озброєння і бронетехніки з КНР не варто очікувати з описаних причин: враховуючи залежність китайської економіки від західних ринків, Пекін остерігається санкцій та не зацікавлений у розгортанні глобального військового конфлікту.

Отож Китай, залишаючись на позиціях формального нейтралітету, фактично поширює проросійські наративи в міжнародному середовищі (а публічна позиція Пекіна є визначальною для низки країн Глобального Півдня) та пом'якшує вплив західних санкцій на економіку рф. Тож допоки у війні не досягнуто стратегічного перелому на користь України, що спростує розрахунки Пекіна, Київ не матиме ефективного доступу до вищого ареопагу китайського політикуму.

Києву варто нарешті більш критично осмислити, наскільки його очікування від залучення КНР узгоджуються з

В середньостроковій перспективі сподіватись на більш конструктивну відносно України роль Китаю – марно. Україні час формувати нову політику щодо Китаю, в основу якої будуть покладені не побажання, а прагматизм нового світопорядку. Окрім економічних інтересів (з 2019 року Китай – головний торговельний партнер нашої країни),

прагненням вступити до ЄС та НАТО

прийшов час розгледіти більш широкий контекст, включно з питаннями безпеки. Зокрема, Києву варто нарешті більш критично осмислити, наскільки його очікування від залучення КНР узгоджуються з прагненням вступити до ЄС та НАТО і взятими у зв'язку з цим зобов'язаннями. Не менш сенситивним, з огляду на проблему безпеки, є питання допуску китайських компаній до проєктів відбудови українських інфраструктурних об'єктів.

Також важливо розглядати співпрацю з Китаєм в контексті регіонального становища в Східній Азії, оскільки паралельно тенденції до масштабування російсько-української війни вплив безпекової ситуації в цьому регіоні на стратегічне положення України невпинно посилюватиметься.

Володимир Солов'ян
Київ

Володимир Солов'ян (Volodymyr Solovian) – доктор філософії, керівник Групи з аналізу гібридних загроз Українського кризового медіацентру (Head of Hybrid Warfare Analytical Group, Ukraine Crisis Media Center), член Консультативної групи Політичного департаменту МЗС України. Основні сфери інтересів – міжнародна безпека, зовнішня політика України.